

Lý Lạc Long

VALENTINE'S DAY: NGÀY CỦA TÌNH YÊU VÀ THÂN ÁI

Hàng năm, vào tháng Hai, đặc biệt ở Âu châu và Mỹ châu, thiệp, kẹo "chocolate", bông hoa và tặng phẩm được trao đổi giữa những người yêu thương nhau như vợ chồng, tình nhân... để kỷ niệm và mừng ngày lễ Tình Yêu (Valentine's Day) vào ngày 14, tháng 2. Ngày nay, phong tục mừng ngày lễ Tình Yêu đã được phổ biến rộng rãi đến nhiều quốc gia khắp năm châu. Một điểm lạ, với cái tên ngày Tình Yêu, nếu chưa biết, một người có thể suy đoán là nguồn gốc của ngày lễ phải liên quan đến một câu chuyện tình lãng mạn ướt át nào đó trong đời sống thực tế hoặc trong huyền thoại. Nhưng không phải như vậy, những nhân vật chánh tạo thành ngày Tình yêu không phải là những cặp nhân tình như kiểu Roméo và Juliette của văn hào Shakespeare hay như câu chuyện thần thoại của thần tình yêu Cupid và công chúa hạ giới Psyche. Nguồn gốc ngày lễ Tình Yêu xuất phát từ tôn giáo, liên quan đến câu chuyện của một vị linh mục Thiên chúa giáo tử đạo, đã được giáo hội phong thánh tên St. Valentine. Nhưng thánh Valentine là ai? Và tại sao người ta lại nhớ và kỷ niệm ngày lễ này?

Mặc dù nguồn gốc và lịch sử ngày lễ Tình Yêu và thánh Valentine vẫn còn che phủ bởi tấm màn bí mật, chưa có xác định được rõ ràng. Nhưng từ xưa, tháng Hai đã được người ta xem như là một tháng của tình yêu, mộng mơ, thi vị và lãng mạn. Ngày lễ Tình yêu như chúng ta biết hôm nay bắt nguồn từ Công giáo và một số những truyền thống của La mã cổ đại. Về tên St. Valentine thì Tòa thánh La Mã đã công nhận ít nhất là ba vị thánh khác nhau có cùng tên Valentine hay Valentinus, tất cả những vị thánh này đều

tử vì đạo (martyred). Và trong số ba vị thánh này thì có lẽ truyền thuyết của vị thánh Valentine dưới đây, với những tình tiết được phổ biến rộng rãi, được nhiều người biết đến nhất cho ngày lễ Tình Yêu.

Theo truyền thuyết thì thánh Valentine là một linh mục sinh sống và hành đạo vào thế kỷ thứ ba (270) ở La mã. Cũng vào khoảng thời điểm này, nước La Mã ngăn cấm việc truyền đạo và theo đạo Công giáo rất nghiêm ngặt. Thêm nữa, theo quan điểm của vua La Mã, Claudius II, đang trị vì thì thanh niên độc thân sẽ làm những người lính tốt hơn những người có gia đình. Để đảm bảo đủ "nguồn cung cấp" cho quân đội những chiến sĩ độc thân gan dạ, sẵn sàng chết, không vì tình yêu và gia đình mà bị "lạnh cảm" ... để phục vụ cho đế quốc La Mã, bạo chúa Claudius II đã ra lệnh ngăn cấm không cho thanh niên trẻ lập gia đình. Đến thế kỷ 20, thì chúng ta thấy chuyện này được lặp lại ở Việt Nam, qua cái chính sách "tam khoan" (khoan yêu, lỡ yêu thì khoan cưới, lỡ cưới thì khoan đẻ) của đảng cộng sản Việt Nam áp dụng cho thế hệ trẻ miền Bắc thời chiến tranh để có đủ xương máu phục vụ cho "quốc tế vô sản" (?). Lúc ấy, Thánh Valentine đã cho đó là phi lý và bất công, nên ông vẫn bí mật tiếp tục làm chủ lễ phối hôn và ban phước cho những thanh niên trẻ muốn lập gia đình. Vì vậy, nên vua Claudius II đã ra lệnh bắt giam và xử tử Valentine vào ngày 14, tháng 2, năm 270 . Tương truyền trong lúc bị giam giữ trong ngục, thánh Valentine đã quen biết với một bé gái mù, con của người cai ngục và tình bạn đã nảy sinh. Cô bé nghe tiếng vị linh mục hiền lành và nhân từ này rất thương yêu trẻ con và thường hái hoa đẹp trong vườn hoa của ông để tặng các em bé nên cô cũng thường đem hoa đến, ném qua cửa sổ ngục thất tặng ông . Cô tin tưởng một nhà tu thánh thiện như thánh Valentine sẽ có quyền năng cầu xin Chúa giúp cho đôi mắt cô sáng lại. Thánh Valentine chấp nhận lời cầu xin và bắt đầu cầu nguyện cho cô bé. Điều kỳ diệu đã xảy ra, đôi mắt cô bé được sáng lại, nhưng chỉ kịp để nhìn thấy những giây phút cuối cùng của thánh Valentine. Trước khi bị hành quyết, thánh Valentine đã viết gửi cho cô bé mù một lá thư từ già, cuối lá thư ghi: "Từ Valentine

của cô bé" (From your Valentine) ...

Một sự kiện khác nữa là giữa tháng Hai (15/ 2) còn là ngày lễ hội Lupercalia của người La mã, ngày lễ này vinh danh thần Lupercus, vị thần bảo vệ gia súc và mùa màng cho người La mã, cùng với Romulus và Remus, con song sinh của thần chiến tranh Mars, Romulus là ông tổ của dân La mã. Theo tục lệ xưa, trước ngày Lupercalia, các cô gái trẻ viết tên mình trên một mảnh giấy và để vào chung trong cái chum lớn. Đến ngày lễ, những chàng trai trẻ độc thân sẽ bốc một trong các mảnh giấy ghi tên các cô gái từ cái chum, cô gái có tên trên mảnh giấy sẽ trở thành bạn gái duy nhất của chàng trai trong năm đó. Thường thì các cặp này sẽ thành vợ chồng. Nhưng nếu không hợp thì chàng trai có quyền "từ chối" cô gái, và sang năm lại bốc thăm nữa với hy vọng sẽ tìm được người tâm đầu ý hợp. Tục lệ này sau đó bị giáo hội La Mã ngăn cấm vì không hợp với các quan điểm của Công giáo. Khoảng năm 498, Đức Giáo hoàng Gelasius công bố ngày 14, tháng 2 là ngày của thánh Valentine (St. Valentine's Day). Công giáo đã trở thành quốc giáo của La Mã và người ta dần dần đổi, kết hợp ngày Lupercalia với ngày St. Valentine thành một ngày của mùa màng sung túc và của tình yêu lứa đôi. Vào năm 1969, Giáo hoàng Jean Paul VI đã loại bỏ ngày này ra khỏi lịch nhà thờ. Tuy nhiên sự pha trộn giữa lễ hội của người La Mã và ngày kỷ niệm vị Thánh tử vì đạo, St. Valentine của Thiên chúa giáo vẫn được ưa chuộng và ngày lễ Valentine vẫn còn tiếp diễn cho đến ngày nay.

Để tri ân và vinh danh thánh Valentine, hàng năm đến ngày 14, tháng 2, người ta tặng cho nhau những đóa hoa hồng, hay loại hoa Violet tím đại, loài hoa đã mọc trong khe đá bên chân song cửa sắt của nhà ngục, gửi cho nhau những lời yêu thương, thân ái được nắn nót viết trên những tấm thiệp. Ngày nay, từ "valentine" có thể hiểu như "người quan tâm và thương mến". Xa hơn, cho những cặp tình nhân, cụm từ "from your valentine" của tiếng Anh còn có nghĩa là "từ một người rất yêu em /anh".

Vào thời đại Trung cổ (Middle Ages), ở Âu châu, người ta tin rằng ngày

14, tháng 2 là lúc bắt đầu mùa tình ái của chim, sự tin tưởng này tiếp sức mạnh mẽ cho cái ý tưởng giữa tháng Hai, ngày kỷ niệm thánh Valentine, là một chọn lựa đúng cho ngày lễ Tình Yêu. Nước Anh, sau khi quân La Mã đặt chân lên đảo, và du nhập vào xứ sở của sương mù này những tập tục cùng các lễ hội truyền thống của La Mã. Lễ Tình Yêu xuất phát từ Ý, nhưng nước Anh lại là nơi phát triển truyền thống này mạnh mẽ nhất. Có lẽ ngày lễ này có sức hấp dẫn hợp với dân tộc tính (đa sầu, đa cảm) của Anh Quốc nên chẳng bao lâu ngày Tình Yêu đã trở thành một cái lễ có ý nghĩa nhất với người Anh.

Vào tháng Hai, ở Anh, thường có một loại chim lông đen về làm tổ trên những mái vòm cao của nhà thờ nên người ta càng tin rằng tháng Hai chính là tháng tình yêu và hôn nhân nảy nở. Các cô thiếu nữ có lệ đi vòng quanh nhà thờ, rải hạt "gai dầu" (hempseed), một loại hạt cho chim ăn và khấn nguyện sẽ gặp được một chàng hiệp sĩ cỡi bạch mã của lòng. Rải hạt và khấn nguyện xong xuôi thì các nàng đi về. Và trên đường chắc các nàng cũng thỉnh thoảng ngoái lại xem có chàng "khò" nào cỡi ngựa trắng theo sau về "trình diện" bố mẹ không? Ngày nay thì chắc chàng không cỡi ngựa mà là lái xế theo nàng. Xã hội tiến bộ mà, và như vậy có lẽ bảo đảm hơn, tránh được trường hợp các chú ngựa bị tiếng sét ái tình của các nàng ngựa, nổi chứng đình công hoặc "làm do" đường phố bất tử. Lại có những thiếu nữ khác tin rằng, trong ngày lễ Tình yêu, chàng trai nào nàng gặp đầu tiên sẽ là phu quân của nàng. Dĩ nhiên là chàng trai "đầu tiên" đó phải hào hoa phong nhã mới lọt vào mắt xanh nàng được. Tục lệ này cũng hay hay vì lỡ gặp chàng đầu tiên mà "xấu xí" quá thì các nàng cứ làm tỉnh, phớt lờ coi như không thấy, và không gặp là xong. Tuy vậy, các chàng độc thân cũng nên "đóng bộ" và "diện" cho ngon lành chút và dạo phố đông xem. Biết đâu gặp may mắn, mũi tên của thần ái tình sẽ bắn trúng tim nàng. Cho những người mà sao Đào Hoa và Hồng Loan chiếu mạng, có nhiều người yêu quá, đến nỗi bối rối không biết chọn ai để làm bạn trăm năm. Có gì khó giải quyết đâu? Cứ theo tục lệ của người Anh thuở xưa, viết tên của từng

bạn tình trên mỗi mảnh giấy bỏ chung vào cái chén thả sông, cái chén chìm và mảnh giấy nào nổi lên trước nhất thì người đó là "duyên tiền định" của mình. Dễ dàng quá xá!

Vào thời Trung Cổ và thời Phục Hưng, thiệp chúc chưa có phổ biến, người ta thường tặng nhau hiện vật như hoa, chim, đồ trang sức... Những người giàu có thì gửi tặng các cô những món nữ trang đắt giá. Nhưng chẳng bao lâu thì người ta nhận ra chơi theo cái kiểu trưởng giả này thì cháy túi sớm và lỡ chuyện không thành, nàng quay lưng thì quả là ..." hư hao" thiệt, nên khoảng năm 1760 cái tục tặng nữ trang đã chính thức chấm dứt. Hiện nay, Viện bảo tàng Anh quốc (British Museum) có lưu trữ được một cái thiệp "Valentine" cổ xưa nhất. Tấm thiệp này, do Charles, một quận công người Pháp (Duke of Orleans) viết vào năm 1415, lúc ông bị quân Anh bắt và giam giữ. Trong tấm thiệp đó, quận công Charles viết những vần thơ tình yêu cho vợ ông và có nhắc đến tên St. Valentine. Theo tài liệu ghi lại thì mãi đến năm 1800, người Anh mới in được tấm thiệp Valentine đầu tiên trên một tấm bảng đồng, các hình trái tim được vẽ và sơn bằng tay, chung quanh tấm thiệp được viền với ruy băng (ribbon) lụa. Đến năm 1925, với sự ra đời của công ty Sir Adolph Tuck, kỹ nghệ in thiệp Valentine nước Anh đã đi đến chỗ hoàn chỉnh và phát triển đa dạng theo tiến hoá của kỹ thuật cho đến ngày nay.

Ở Bắc Mỹ, dù thế kỷ 17 đã có khá nhiều di dân Châu Âu đến Bắc Mỹ sinh cơ lập nghiệp, nhưng có lẽ vì hoàn cảnh kinh tế khó khăn của đời sống vào thời buổi khai phá và lập nghiệp, vì cái tính thực dụng của di dân là phải lo cho cái bao tử trước rồi mới lo cho trái tim sau, nên mãi đến thế kỷ 18 thì dân Bắc Mỹ mới bắt đầu đón nhận và kỷ niệm ngày Valentine. Lúc này thì kỹ nghệ in của Bắc Mỹ còn thô sơ nên thiệp Valentine chỉ là những tờ giấy cắt thành những hình đơn giản biểu tượng tình yêu như hình trái tim, với những dòng chữ diễn tả, ca tụng và vinh danh tình yêu, viết bởi những nghệ nhân có nét chữ đẹp và bay bướm. Lịch sử phát triển của thiệp Valentine ở Mỹ bắt nguồn từ Esther Howland, một cô gái sinh trưởng ở thành phố

Worcester, tiểu bang Massachusetts. Trong lúc tiếp gia đình trông coi tiệm bán sách, Howland có dịp thấy thiệp Valentine nhập cảng từ Anh và thường những tấm thiệp này rất đắt giá, cô liền nảy sinh ý định tự làm lấy thiệp Valentine bằng những phương cách thủ công của cô. Với năng khiếu nghệ thuật bẩm sinh, giá bán vừa phải, nên thiệp Valentine Howland làm ra được khách hàng ưa chuộng và đơn đặt hàng tăng. Howland phải mướn thêm bạn bè và nghĩ ra cách làm "dây chuyền" để sản xuất thiệp cho đủ số lượng. Nếu căn cứ vào việc này thì Esther Howland mới là người đầu tiên áp dụng phương cách sản xuất dây chuyền chứ không phải "vua xe hơi" Henry Ford. Việc làm thiệp của Howland phát triển thành công ty làm thiệp lớn do chính cô làm chủ, đến năm 1880 mới bán lại cho Whitney Company (công ty này ngưng hoạt động vào năm 1942). Hiện nay, Hallmark Carlton là những công ty sản xuất thiệp nổi tiếng của Mỹ. Ở Hoa kỳ, Esther Howland được xem như "Người Mẹ của thiệp Tình Yêu" (Mother of the Valentine).

Ngoài "trái tim màu hồng", một biểu tượng cho tình yêu, không thể thiếu được trên thiệp Valentine. Người ta còn thấy các biểu tượng khác như: Hoa hồng (được mọi người xem như là hoa tình yêu). Hoa violet tím - theo truyền thuyết St.Valentine, violet tím là hoa tình thương- nở giữa những song cửa sắt của ngục thất. Hình ảnh đôi chim quần quýt, thường là đôi chim sẻ, mà người Á đông gọi là chim uyên ương, người Tây phương gọi là "the love birds" – theo tiếng Anh - Hình thần tình yêu Cupid, một thiên thần nhỏ, xinh xắn, mũm mĩm như một cậu bé có đôi cánh trắng, luôn mang theo bên mình cây cung với những mũi tên tình ái. Ai bị trúng tên này thì trái tim sẽ đập loạn xạ không theo những quy trình bình thường nữa. Thôn thức, nức nở, nhức nhối, thao thức suốt năm canh... là những triệu chứng cho biết trái tim bị trúng thương nặng.

Nhưng Cupid là ai vậy? Theo chuyện thần thoại, thì Cupid là con của Mars (thần Chiến Tranh) và Venus (thần Vệ Nữ hay thần Sắc Đẹp). Cupid được Thượng đế ban cho một bộ cung tên màu nhiệm để lo chuyện kết nối to

duyên cho người nhân gian ở hạ giới, nên được xưng tụng là thần Tình Yêu. Nhưng chính bản thân vị thần Tình Yêu Cupid, trái tim cũng bị "nhức nhối" như người trần gian khi bị "cú sét ái tình" đánh trúng. Đến nỗi Thượng đế cũng cảm động, mũi lòng chịu hết nỗi phải ra tay can thiệp tác hợp lương duyên cho Cupid và người yêu.

Tương truyền thần Vệ Nữ, một hôm chợt khám phá ra một chuyện động trời là dưới hạ giới có nàng công chúa tên Psyche, mang sắc đẹp kiều diễm mà theo lời đồn đãi, có thể lấn lướt, hơn cả sắc đẹp của Venus, một vị thần Sắc đẹp. Không thể chấp nhận được cái chuyện có người đẹp hơn mình, Venus bèn sai Cupid xuống hạ giới giết Psyche. Cupid lãnh nhiệm vụ mẹ mình giao, vác cung tên hăm hở bay xuống hạ giới tìm Psyche để giết .

Nhưng khi Cupid gặp Psyche thì tim đập loạn xạ, tay chân bủn rủn ... Mũi tên tình ái đã bắn ngược trúng ngay tim thần Tình Yêu. Thay vì giết Psyche, thì Cupid hóa phép đem nàng về cung điện của chàng ở thượng giới để kết duyên chồng vợ. Nhưng Cupid chỉ có thể đến với Psyche lúc ban đêm thôi . Psyche tò mò muốn biết mặt phu quân của mình, nên thắp đèn để nhìn Cupid cho rõ trong lúc chàng ta đang ngủ, mãi say mê ngắm nhìn khuôn mặt thiên thần của trượng phu, Psyche vô tình làm một giọt dầu rơi trúng mặt Cupid, chàng giật mình thức dậy và tức giận bỏ đi biệt tích (dĩ nhiên là với trái tim nhức nhối và rỉ máu). Psyche nhớ thương Cupid, lặn lội tìm kiếm khắp nơi, nhưng bóng chàng như... "bóng chim tăm cá". Cuối cùng hết cách, Psyche phải đến nhờ vả mẹ chồng. Venus được dịp "đi" nàng dâu cho "bỏ ghét". Để thỏa lòng ghen tức, Venus buộc Psyche làm những việc rất khó khăn, nhưng với sự giúp đỡ của chim muông, thú vật và côn trùng, Psyche đều hoàn thành vẻ vang.

Thách đố cuối cùng, là việc đi trộm cái "hũ kem thoa mặt" của nữ hoàng Proserpina, vợ Diêm vương Plutto kèm theo lời dặn: "Lấy được cầm mở ra xem" thì Psyche có "trộm" được hay không cũng thua chắc. Chuyện "thách đố" này quả thật chỉ có đàn bà như Venus mới nghĩ ra được, đồng thời nó cũng cho chúng ta thấy cái thông minh, cái thâm hiểm và cả cái vô lý của

quý bà luôn . Venus là thần Vệ nữ, người đẹp số một trong vũ trụ rồi thì cần chi mỹ phẩm thoa mặt để làm đẹp thêm nữa? Proserpina, thì ở dưới vùng âm phủ tối thui, chỉ có dân "ngưu đầu mã diện", không trang điểm cũng chắc chắn là đẹp hơn họ và trang điểm để chi? Vì âm phủ tối thui thì chắc trắng cũng như đen. Có lẽ bởi vậy mà ở trần gian, kỹ nghệ mỹ phẩm và làm đẹp cho quý cô, quý bà cũng là cái ngành "hót ra tiền" nhất. Chuyện xảy ra đúng như Venus dự đoán, Psyche thành công và trộm được "hũ mỹ phẩm" của Proserpina, nhưng lại không nén được tò mò phải mở ra xem tí. Xém chút nữa là Psyche ngủ một "giấc thiên thu" luôn nếu không có Cupid vì nhớ thương vợ, tìm đến và đánh thức nàng dậy. Cuối cùng, Thượng đế thấy bất nhẫn, phong Psyche làm một vị thần, và ra lệnh cho thần Vệ nữ (Venus) phải chấp nhận mối lương duyên này . Chuyện tình của Cupid và Psyche có lẽ là một trong những mối tình đẹp trong những chuyện tình thần thoại. Cupid tượng trưng cho Tình Yêu, Psyche tượng trưng cho Tâm Hồn và sự Thủy Chung. Nên cũng chẳng có gì ngạc nhiên khi hình ảnh thần Cupid trở thành biểu tượng rất phổ biến trong ngày lễ Tình Yêu. Cũng như thánh Nicholas qua hình ảnh của Ông Già Noel, (Santa Claus) truyền thông điệp về giá trị của niềm tin, lòng nhân ái, sự chia sẻ trong ngày lễ Giáng sinh thì thánh Valentine qua hình ảnh của trái tim, của thần Tình Yêu (Cupid) cũng đã để lại cho nhân loại món quà của Tình Yêu và Tâm hồn Thủy Chung, hay Tình Thân Ái, hay Tình Yêu Thương giữa người và người.

Hãy gõ, cửa sẽ mở. Hãy gọi, sẽ có trả lời. Hãy khởi hành, sẽ có lúc đến đích. Hãy mở lòng ra "trò chuyện" cùng người, cùng cỏ cây, cùng vạn vật. Với tình yêu và tình thân ái mọi việc đều có thể "đạt được".

Chúc tất cả một ngày Lễ Tình Yêu như ý.

Lý Lạc Long (Valentine 2006)

V. Cho Hồ Điệp

Về thăm lại khu vườn xưa cô tích
Anh ngồi đây ôn lại kỷ niệm xưa
Lưu luyến mến thương nói mấy cho vừa
Em vẫn đó trong hồn thơ nét chữ
Nắng đầu xuân thoảng dư hương ngày cũ
Từ phương xa con bướm đã về thăm
Im lặng bay qua vườn cũ âm thầm
Nghiêng đôi cánh rắc phấn hương tình ái
E ngại đã gây ra nhiều ngang trái
In vết hằn ngực trái khổ lòng nhau
Lời của tim gửi cánh bướm hôm nào
Yêu! Ghi khắc trong tâm lời ước hẹn .

Lý Lạc Long

(TTL/TCT/MAI/Valentine 2006)